RECENZJE

„Oberschlesisches Jahrbuch". Bd. 23/24. 2007/2008 hrsg. Von H-L. Abmeier, P. Chmiel, W. Grosch, M. Lempart und W. Zylla im Auftrag der Stiftung Haus Oberschlesien (Schriftleitung Peter Chmiel). Ratingen 2009, 307 s.

Drukiem ukazał się podwójny tom (23/24) „Oberschlesisches Jahrbuch" 2007/2008 („Górnośląski Rocznik"); jest także dostępny w Polsce. Od wielu lat znają go przede wszystkim nasi śląskoznawcy i germaniści. Omawiany tom wydała Fundacja Haus Oberschlesien w Ratingen, redaktorem tomu jest dr Peter Chmiel, do niedawna współpracownik Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Opolskiego.

Jak zawsze w tego typu publikacjach mamy tu dość szeroką paletę tematów, ogarniających czasy od średniowiecza po współczesność. Układ tomu jest przejrzysty: I. Artykuły (rozprawy). II. Dokumentacja. III. Recenzje i miscellanea. IV. Aktualności. V. Kronika 2007/8. VI. Indeksy. Udział wzięło 27 autorów. Redakcja kontynuuje publikowanie artykułów również w języku polskim. Oto wykaz tematów I działu: *Z dziejów kultu świętych w dawnym Bytomiu* (J. Drabina; zwł. św. Jacka i św. Barbary); *Geneza i początki miasta Raciborza* (G. Żabiński, M. Sepiał; do XIV w.); *Instytucje kształcenia nauczycieli w Bytomiu z końca XIX i w pierwszej połowie XX wieku* (J. Lusek, w j. polskim); *Źródła na temat prześladowania Żydów w zbiorach Archiwum Państwowego Katowice. Zespół Kierownictwo Powiatowe NSDAP w Zabrzu* (M. Węcki; m.in. o deportacji 600 Żydów w 1942 r.); *Max Holm* (1887–1966)*, ostatni opolski superintendent* (Chr.-Erdmann Schott); *Działania wojenne w rejonie Opola (styczeń – marzec 1945) i ich skutki na przykładzie Półwsi* (A. Kulla; artykuł oparty m.in. na osobistych wspomnieniach autora, świadka wydarzeń, i mieszkańców Półwsi); *Nyskie regionalne Towarzystwo Kulturalne w Hildesheim* (Fr.-Chr. Jarczyk; pielęgnuje ono tradycje historyczne, wydaje m.in. „Neisser Heimatblatt"); *Z mojej teczki wspomnień* (Gerhard Strecke [1892–1968], śląski muzyk kościelny, kompozytor muzyki chóralnej); *Pomieszanie pojęć: Czym jest „Śląsk" we współczesnej polszczyźnie?* (P. Chmiel; m.in. o tendencji w polskojęzycznym piśmiennictwie górnośląskim do zastąpienia nazwy Górny Śląsk przez „Śląsk", „śląski". Należy powrócić do historycznego pojęcia i kryteriów geograficznych); *Theodor Opitz* (*1820–1996*). *Śląski pisarz między liberalizmem okresu przed Wiosną Ludów a wewnętrzną*

wolnością (G. Jelitto-Piechulik; Opitz – pisarz, tłumacz i historyk, uczestnik dysput ideologicznych i estetycznych w drugiej połowie XIX wieku; głosił idee wolności jednostki w sferze intelektualnej; pomagał polskim uchodźcom w latach 1863/1864 w Szwajcarii; red. „Der wei?e Adler"); *Powieści autobiograficzne Heinza Piontka* (1925–2003), (M. Lotko, w języku polskim; głównie w powieściach: *Zeit meines Lebens* [*Całe moje życie*] i *Stunde der Überlebenden* [Godzina tych, którzy przeżyli]). Odmalowują one „w historyczno- -biograficznej perspektywie poznawczej krajobrazy i obyczaje niemieckiego Wschodu". W słusznej opinii Lotki obydwie powieści autobiograficzne Piontka trzeba traktować jako „szeroko rozumiany dokument osobisty a nie jako prawomocne źródło socjologiczno-historyczne". W artykule, będącym fragmentem rozprawy doktorskiej, wiele jest trafnych rozważań na temat zawartości powieści Piontka, portretów rodziny, narratora, „niepowtarzalnego" i precyzyjnego języka. M. Lotko uważa, że „polskiego czytelnika zainteresują takie zagadnienia, jak proces konstytuowania się osobowości bohatera-narratora, zespół relacji między nim a środowiskiem zewnętrznym, ewolucja wartościowania wydarzeń związanych z narodowosocjalistyczną ideologią, wojna z osobistym w niej udziałem autora, świadomość współwiny, wreszcie prośba zbiorowego «usprawiedliwienia się» narodu niemieckiego i przed samym sobą, i przed światem ze złoczyny ostatniej wojny światowej".

Lotko z konieczności poprzestał na stwierdzeniu, że w utworach H. Piontek przemilczał „temat przenikania się wpływów niemieckich i polskich na obszarze przecież narodowo niejednorodnym", wyparł się też wszelkiej korzeni polskich oraz kontaktów z Polakami. Pisarz, w przeciwieństwie np. do H. Bienka, ostentacyjnie dystansował się do sąsiada zza wschodniej miedzy.

Wśród 17 recenzji i „miscellaneów" 5 pozycji dotyczy polskich publikacji. Są to jednak bardziej krótkie omówienia i notki o nowościach, aniżeli właściwe recenzje. Odczuwam osobisty niedosyt po zbyt lapidarnym omówieniu zbioru referatów ogłoszonych w książce pt. Z dziejów i dorobku polskiego i niemieckiego czasopiśmiennictwa na Śląsku (Opole-Gliwice 2006). Jest to pozycja ważna i w dużym stopniu pionierska.

Przegląd aktualności, kronika z lat 2007/2008 oraz indeksy dopełniają zawartość ostatniego „Górnośląskiego Rocznika". Jak zawsze tom otrzymał staranną i piękną szatę edytorską.

Jerzy Pośpiech